

E g r i M á r i a

115 éves a Szolnoki Művésztelep

/ Laudáció a Magyar Örökség díj Kuratóriuma számára

Szolnokon a Zagyva folyó partján, a régi vár helyén, egy hatalmas park mélyén megbúvó két épület 6–6 műtermében háborúk, forradalmak, rendszerváltások, felújítások és újjáépítések sodrában 115 év óta folyamatos alkotómunka folyik. Ha ide számítjuk a szolnoki kolónia félszázados előzményeit is, a 19. század közepétől napjainkig több száz művész alkotásával, dokumentumokkal regisztrálhatjuk a Szolnokhoz kapcsolható képzőművészet több, mint másfélszázados jelenlétét.

A zsánerfestészet, az egzotikus tájak, életképek kereslete húzta három évtizeden át vissza Szolnokra az osztrák katonatiszt festőt, August Pettenkofent, aki fegyverét ecsetre cserélve vált ismertté színpompás vásáraival, cigánytanyáival, echós szekereivel. Biztos és kényelmes kvártélyt talált az alföldi mezővárosban, amit párizsi műtermével felváltva látogatott. Először osztrák festők, majd a külhonban dolgozó magyarok követték, képeikkel híressé téve Szolnok két folyójának

mocsaras-párás vidékét, az Alföld, az emberek viselkedésének, mozgásának festőiségét. Így került kapcsolatba a Tisza-parti város művészeti életével többek között Deák-Ébner Lajos, Bihari Sándor, Mednyánszky László, Koszta József.

A képzőművészet történetének századvégi nagy változása, a műtermi festéssel szemben a természetben festés truvája egyre több plein-air művésztelepet szült Európa szerte. Hazánkban ismert példa a nagybányai, ami Hollósy Simon müncheni iskolájának nyári kitelepedésével indult. Szolnokon példájukra s az előzményekre alapozva, 11 művész kérvényezte a kultuskormánytól egy művésztelep alapítását. Ennek kivitelezésére alakult meg 1901-ben az a Művészeti Egyesület, amely mindenekelőtt a hivatalos és magán személyektől érkező lelkes felajánlásokat gyakorlatra váltva egy év alatt felépítette a 12 műtermet, majd 1902 Péter Pál napján átadta azokat a 8 jelentkező művész számára. Ezzel egyidejűen megfogalmazta Alapszabályát,

Szolnok, Művész-kert, 1931

amely a törzs- és vendégtag rendszerrel működő nyári műtermek használatától az együttélés, a fenntartás legapróbb részleteire is kiterjedt.

A kolónia megnyitásakor elképzelésük egy olyan plein air festészetet körvonalazott, amely motívumkincsét, kompozíciós és színfelfogását az Alföld táji-természeti látványából, az ott élő nép életéből, környezetéből meríti. A szolnoki művészet sosem jelentett stiláris egységet, „iskolát”, azzal együtt, hogy mind a tanítványok, mind az egymás közelében dolgozó művészek tevékenységében minden periódusban kimutatható bizonyos közös törekvés egy-egy festői kérdés hasonló irányú megoldására. A század első évtizedében egy dekoratív, összefogott színfoltokból építkező posztimpreszionizmus mutatható ki a képeken, amit legpregnansabban Fényes Adolf munkássága példáz. Stiláris jegyeit őrzik többek között Zombory Lajos, Szlányi Lajos, Kléh János munkái. Az első háborút túlélve a telep több jelentős művésszel bővült. A 30-as évek körül Aba-Novák Vilmos tempera technikája termékenyítette többek ecsetjét, így Chiovini Ferenc, Pólya Tibor munkáit. Ugyanígy vált közkedveltté Zádor István nagypolgári miliót örökítő enteriőr - portré festésze. Zádor nevéhez fűződik a rézkarctech-nika országos szintű megújítása is.

A harmincas években Borberek Kovács Zoltán festőként és szobrászként is jeleskedett a kolónián, Aba-Novákkal és az akkor szintén itt dolgozó Kovács Margittal a szolnoki kolónia nevét is „bearynyozták” az 1937-es Párizsi Világkiállításon kapott érmeik. A 40-es években sokakkal együtt Basilides Barna, Mattioni Eszter és Bernáth Aurél is dolgozott a Szolnoki Művésztelepen. Közös és egyéni sikereikről a fővárosi lapok rendre tudósítottak.

Az első háború súlyos veszteségei után is sikerült talpra állítani a kolóniát, a válság éveiben is valamelyest támogatást szerezni a viszonylag normális munkához. A II. világháborút követő rendszerváltással, az Egyesület megszűnésével azonban nemcsak a kolónia működési rendje, de a háborús károk újjáépítésének üteme, a felépült műteremházak rendeltetése, funkciója is megváltozott.

A közigazgatási átrendeződés, a lassú újjáépítés után a város bérlakásokként osztotta ki a műtermet. Helyben lakóként és korábbi jogaik révén költözhetett be Chiovini Ferenc és a háborúból betegen hazatért kiváló fametsző Patay Mihály. Kettejük mellett, Benedek Jenő, P. Bak János és Bótos Sándor néhány évig tartó szolnoki jelenléte körvonalazta 1956-ig, a kolónia munkásságát. A művésztelep újjáépítése után diákszallóként hasznosított

Szolnok, Művésztelep I.

másik szárnyépületét csak 1957 után állították helyre, mikor is a város úgy döntött, hogy a Művészeti Alappal közösen fiatal művészekkel telepíti be a művészházakat. A háború előtti kolónia doajenjeként dolgozó Chiovini mellé 1956 és 1960 között hét festő, három szobrász és egy grafikus költözött. Az ő oeuvrejük jellemezte évtizedekig a Szolnoki Művésztelep művészi, kiállítási tevékenységét. Természetelvű, táj vagy figurális felfogásban dolgoztak, ki-ki a rá jellemző stílusjegyekkel különbözve. Bokros László organikus, Berényi Ferenc konstruktív absztrakt irányba, Baranyó Sándor, Palicz József expresszívabb, Meggyes László, Fazekas Magdolna inkább egy lírai impresszionista vonalon haladva. A három szobrász, Nagy István, Simon Ferenc, Szabó László mindegyike dolgozott fémmel, fával, márvánnyal. A fiatalon elhunyt Mészáros Lajos festőművész után a 70-80-as években többen távoztak főként a Dunántúlra. Helyükre pályáztak mások, ki vendégként, ki állandó tartózkodásra. A 60/70-es évek sokszorosított grafikájának kiváló képviselői kötődtek a művésztelephez. 1956-tól Gácsi Mihály, majd 1984-től Rékassy Csaba és Ágotha Margit.

Az évszázad utolsó évtizedében megkezdődött a szolnoki művésztelep évekig tartó teljes rekonstrukciója. Az átépítés megtartotta a kolónia eredeti, kétépületes szerkezetét, amelyekben a műtermek mellett a Kert Galéria kiállítótere is helyet kapott.

2002-ben újjalakult Szolnoki Művészeti Egyesület. Három évig dr. Irás Mátyás, majd mindmáig Pogány Gábor Benő szobrászművész szervezésében és elnöklésével.

A telep művészeti vezetőjével, Verebes György festőművésszel és a kolóniát fenntartó városvezetéssel egyetértésben visszatértek a műtermek alapításkor bevált, beutalásos rendszerű működtetéséhez. Azóta fiatal művészek, többször külföldi meghívottak is hosszabb-rövidebb időre váltják egymást. Egyéni kiállításokkal, évi rendszerességgel megrendezett országos tárlatokkal, nyitott műtermekkel, a város terein rendezett bemutatókkal, oktató tevékenységgel ismét a régió központi kulturális helyszínévé emelték a művésztelepet. Tevékenységük minőségével a kolónia ismét hazai képzőművészetünk látóterébe került.

A Magyar Örökség díj nemcsak a Szolnoki Művésztelep 115 esztendejének folyamatos művészi munkáját ismeri el, de a folytatásban rejlő, nélkülözhetetlen bizalmat is jelzi.

A művésztelep megalakulása, 1902

Kléh János / A szolnoki művésztelep című festménye, 1910 körül

Pólya Tibor / A szolnoki művésztelep című festménye, 1925

Fotók: MANDA, Szolnoki Művésztelep